Oliy ta'lim tizimini yanada rivojlantirishda xorijiy tajribalarni integratsiasiya qilish

Nosirova Zulfiya Xudaybergan qizi
Muhammad al-Xorazimiy nomidagi TATU assistenti
z.nosirova@tuit.uz

Annatsiya. Ushbu maqolada oliy ta’lim tizimini yanada rivojlantirishda xorijiy tajribalarni integratsiya qilishning ahamiyati va zarurati tahlil qilinadi. Dunyoning rivojlangan davlatlari oliy ta’lim tizimida qo‘llanilayotgan zamonaviy yondashuvlar, innovatsion pedagogik texnologiyalar va boshqaruv mexanizmlarini milliy ta’lim tizimiga tatbiq etish masalalari yoritilgan. Shuningdek, xalqaro hamkorlikni kengaytirish, akademik mobillikni rivojlantirish hamda ta’lim sifatini oshirishda xorijiy tajribalarning o‘rni ko‘rsatib berilgan.

Kalit so’zi: oliy ta’lim, xorijiy tajriba, integratsiya, ta’lim tizimi, innovatsion texnologiyalar, akademik mobillik, xalqaro hamkorlik, ta’lim sifati, modernizatsiya, pedagogik yondashuvlar.

Oliy ta'lim tizimini rivojlantirish mamlakat iqtisodiyoti va ijtimoiy hayotining barqaror rivojlanishi uchun muhimdir, u yuqori malakali kadrlar tayyorlash, ilmiy va tadqiqot ishlarini rivojlantirish, innovatsion texnologiyalarni joriy etish va jamiyatning intellektual salohiyatini oshirishda muhim omil hisoblanadi; oliy ta'limni rivojlantirish iqtisodiy samaradorlikni ta'minlashga, mehnat bozorini zamonaviy kadrlar bilan ta'minlashga, mamlakat oliy ta'lim muassasalarining xalqaro reytinglardagi mavqeini yaxshilashga, ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlashga va global raqobatbardoshlikni oshirishga xizmat qiladi. Oliy ta'lim tizimi dunyoning rivojlangan mamlakatlarida iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanishning eng muhim omillaridan biri hisoblanadi.

Oliy ta'limni rivojlantirish yo'nalishlari

1. Ta'lim sifatini oshirish Zamonaviy va xalqaro talablarga javob beradigan o'quv dasturlarini ishlab chiqish. Ta'lim jarayonida innovatsion texnologiyalar va interaktiv o'qitish usullaridan keng foydalanish. O'qituvchilarni malaka oshirish kurslariga jalb qilish va ularni xorijiy ta'lim tizimlari bilan tanishtirish.

2. Ilmiy va tadqiqot faoliyatini rivojlantirish Oliy ta'lim muassasalarida ilmiy va tadqiqot markazlarini tashkil etish. Fan va texnologiyalarni rivojlantirish uchun tadqiqotlarga davlat va xususiy sektor investitsiyalarini jalb qilish. Ilmiy maqolalar sonini ko'paytirish va ularni xalqaro indekslangan jurnallarda nashr etishni rag'batlantirish.

3. Raqamli ta'lim tizimini rivojlantirish Masofaviy ta'limni kengaytirish va raqamli platformalarni rivojlantirish. Sun'iy intellekt va raqamli texnologiyalarni ta'lim jarayoniga integratsiya qilish. Talabalar uchun elektron kutubxonalar va ochiq ta'lim resurslarini yaratish.

4. Kadrlar tayyorlashni iqtisodiyot talablariga muvofiqlashtirish Sanoat korxonalari bilan hamkorlikda amaliyotga yo'naltirilgan ta'lim dasturlarini ishlab chiqish. Real sektor ehtiyojlariga mos ravishda kadrlar tayyorlash uchun mehnat bozori monitoringini joriy etish. Talabalar uchun amaliyot dasturlari va tajriba almashish tizimlarini kengaytirish.

Quyida mamlakatlar tajribasiga to'xtalamiz:

AQSh: Universitetlar fan va texnologiyalarni rivojlantirishda markaziy rol o'ynaydi. Har yili katta miqdordagi mablag' ajratiladi, masalan, 2023-yilda AQShda ta'limga jami 1,3 trillion dollar sarflandi. Har bir universitetda tadqiqot va innovatsiyalarni rivojlantirish uchun grantlar va tadqiqot markazlari mavjud.

Yevropa Ittifoqi: Ta'lim tizimi Erasmus + dasturi orqali xalqaro almashinuvni rivojlantirishga qaratilgan. Integratsiyalashgan va standartlashtirilgan ta'lim tizimi yuqori malakali kadrlar tayyorlashga xizmat qiladi. Germaniyada oliy ta'limning asosiy qismi bepul, bu esa oliy ta'lim imkoniyatlarini kengaytiradi.

Janubiy Koreya va Yaponiya: Ta'lim texnologiyalariga katta e'tibor qaratilmoqda: masofaviy ta'lim, sun'iy intellekt va raqamli platformalar faol qo'llaniladi. Janubiy Koreyada oliy ta'limning yillik qamrovi 70 foizdan oshadi va davlat byudjetining 4 foizigacha fanga ajratiladi.

Singapur: Universitetlar ish beruvchilar bilan chambarchas bog'liq va talabalar amaliy ko'nikmalarga ega bo'ladilar. Singapur universitetlari innovatsion fikrlash va tadbirkorlikni rivojlantirishda dunyoda yetakchi hisoblanadi.

O'zbekiston oliy ta'lim tizimi so'nggi yillarda sezilarli o'zgarishlarga duch keldi:

Iqtisodiy qamrovni kengaytirish: So'nggi yillarda oliy ta'lim muassasalari soni ko'paydi, bu esa nodavlat universitetlarni tashkil etish uchun imkoniyatlar yaratdi. 2016-yilda 77 ta bo'lgan oliy ta'lim muassasalari soni 2023-yilga kelib 200 tadan oshadi.

Raqamli texnologiyalarni joriy etish: Elektron ta'lim platformalari (Masofaviy ta'lim portali) ishga tushirildi. Raqamli savodxonlikni oshirishga qaratilgan loyihalar "Bir million o'zbek talabasi" kabi dasturlar orqali amalga oshirilmoqda.

Xalqaro hamkorlik: Ko'plab universitetlar xorijiy universitetlar bilan qo'shma dasturlarni ishlab chiqmoqdalar. Vestminster, Turin politexnika va Yeoju kabi xalqaro universitetlarning faoliyati kengayib bormoqda.

Muammolar: Ta'lim sifati hali ham talablarga javob bermaydi va xalqaro reytinglarda past o'rinlarni egallaydi. Oliy ta'limni qamrab olish darajasi rivojlangan mamlakatlarga nisbatan past: taxminan 28 foiz. Tadqiqot va innovatsiyalar uchun mablag' yetarli emas.

Kutilayotgan natijalar

1. Ta'lim sifatini oshirish Oliy ta'lim muassasalari xalqaro standartlarga javob beradigan tarzda rivojlanadi. Bitiruvchilar mehnat bozorida yuqori malakali, raqobatbardosh kadrlar sifatida e'tirof etiladi. Ta'lim jarayonida zamonaviy innovatsion usullar keng qo'llaniladi va ta'lim mazmuni bozor talablariga moslashtiriladi.

2. Ilmiy va tadqiqot ishlarini rivojlantirish Ilmiy va texnologik rivojlanish uchun muhim bo'lgan tadqiqotlar soni ortadi. Universitetlar fan va innovatsiya markazlariga aylanadi. Ilmiy tadqiqotlar natijalari amaliyotga tatbiq etiladi va turli sohalarda samaradorlik oshadi.

Foydalanilgan adbiyotlar ro’yxati

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining oliy ta’lim tizimini rivojlantirishga oid farmon va qarorlari. – Toshkent, 2019–2024.
2. O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni. – Toshkent, 2020.
3. UNESCO. *Global Education Monitoring Report.* – Paris: UNESCO Publishing, 2021.